



SOCIOLOGICKÉ TEORIE KRIMINALITY I

DIVIŠOVÁ VENDULA
KRIMINÁLNÍ POLITIKA
19. 10. 2016

SOCIOLOGICKÁ VYSVĚTLENÍ ZLOČINU

- odmítání individualistických vysvětlení x chování, co vybočuje z norem přijatých na základě konsensu společnosti
- ale i sociologický *pozitivismus*
- role sociálního kontextu
- možné pochopení zločinu jen ke vztahu k *sociální struktuře*, sociálním *podmínkám* a *procesům*

KLASICKÁ KRIMINOLOGIE

- klasická právní věda - objektem trestní zákon, právní definice zločinu
- sekularismus, vznik v období osvícenství (18./19. století)
- cílem spravedlivý trestní systém založený na hodnotě *rovnosti*
- vztah mezi zločinem, spravedlností a trestem
- *svobodná vůle* jednotlivce a racionální volba
- trest má být proporční k zločinu (x zločinec), cílem *odstrašení*
- napadána z pozic (italské) pozitivistické školy

KLASICKÁ KRIMINOLOGIE II

CESARE BECCARIA (1738-1794) - *O zločinech a trestu* (1764)

- inspirace v teorii společenské smlouvy
- utilitarianismus (svobodná vůle, hédonismus)
- zločinci jako abstraktní právní subjekty, jednotné zacházení
- proporčnost trestů ve vztahu k závažnosti zločinu (cíl odstrašení)
- relativní povaha zločinu a sociální reakce na něj (!)

JEREMY BENTHAM

- zločinci - nesprávná výchova / socializace, absence sebeovládání
- trest musí převážit potěšení z trestného činu - ale cílem zákona stále co největší míra štěstí
- model vězení *Panopticon*

LIMITY KLASICKÉ KRIMINOLOGIE A NEO- KLASICKÁ ŠKOLA

- opomíjí roli sociální nerovnosti
- ignorace rozdílů mezi jednotlivci
- předpoklad jednotného souboru hodnot a cílů ve společnosti
- *neo-klasická škola* (Rossi; Garraud; Joly)
- revize doktríny svobodné vůle (děti, starší, šílení, slabomyslní)
- odlišná míra odpovědnosti - expertíza u soudů
- odlišné vnímání role trestu - ve vztahu k rehabilitaci

DĚDICTVÍ KLASICKÉ KRIMINOLOGIE

- koncept *mens rea* (vinná mysl) - vědomá volba, odpovědnost
- odstupňování trestů
- „just deserts“ přístup k ukládání trestů

ÉMILE DURKHEIM: (1858-1917)

SOCIOLOGICKÝ OBRAT V KRIMINOLOGII

- strukturálně-funkcionální přístup v sociologii (pozitivismus)
- sociokulturní povaha zločinu
- společnost jako organismus - evoluční perspektiva
- otázka udržení sociálního řádu v moderní industriální společnosti
(„zdravé“ x „nezdravé“/“patologické“ společnosti)
- regulace na základě společně sdílených hodnot („kolektivní svědomí“)
 - morální základ „společenské solidarity“
- mechanická x organická solidarita (dělbá práce a vzájemná závislost)

ÉMILE DURKHEIM: SOCIOLOGICKÝ OBRAT V KRIMINOLOGII

- zločin - odchyluje se od sdílených hodnot a norem
- zločin jako nevyhnutelný a nezbytný (kritika přílišné represe)
- 2 funkce zločinu:
 - (1) podpora společenské změny a evoluce (adaptivní funkce)
 - (2) udržení konformity a stability (funkce udržení hranice mezi „dobrým“ a „zlým“ chováním)
- nárůst individualismu - vyšší stupeň sociální dezorganizace (až anomie)
- předjímá etiketizační teorii
- kritika: přílišný determinismus

ROBERT MERTON (1910-2003) :

TEORIE NAPĚTÍ

- teorie „napětí“ / „anomie“ (*strain theory*, 1938) (cílem vysvětlit deviantní chování)
- sociální stabilita otázkou silného konsensu nad sdílenými hodnotami
- kritika individualistických vysvětlení
- nekonformní chování výsledkem normální reakce na sociální situace
- kulturně definované cíle - přijatelné způsoby jejich dosahování
- vliv sociálního učení
- napětí: cíle společnosti x legitimní prostředky (→ anomie)
- chudoba + omezená příležitost + dominantním kulturním cílem úspěch

ROBERT MERTON: TEORIE NAPĚTÍ

- pět způsobů adaptace na tento rozpor
- vliv na pozdější teorie delikventních subkultur (A. Cohen)

	Culture Goals	Institutionalized Means
I. Conformity	+	+
II. Innovation	+	-
III. Ritualism	-	+
IV. Retreatism	-	-
V. Rebellion ¹²	±	±

KRITIKA TEORIE NAPĚTÍ

- nevysvětluje všechny typy kriminality (nemateriální cíle)
- nejasné pojetí termínu anomie (Durkheim x jako rovnost příležitostí)
- „middle-class bias“ + opomíjí ženy
- příliš se opírá o oficiální statistiky
- ignoruje možnou kolektivní odezvu na napětí
- proč si konkrétní jedinci vyberou určitý způsob adaptace
- ignoruje pluralitu kulturních hodnot
- opomíjí možný vliv sociální kontroly (jako NP) + další otázky kauzality (posloupnost)

CHICAGSKÁ ŠKOLA

- 20. a 30. léta - industrializace (i deindustrializace), urbanizace, migrace a s tím spojené asociální jevy (nejen zločin - paralelní výskyt!)
- Chicago - obrovský nárůst populace (1860 → 1910)
- město jako laboratoř (etnografická metoda)
- odmítání individualistických přístupů x zločin jako sociální problém
- soc. život na některých územích chaotický a patologický (x lidé) - zločin jako normální odpověď
- ekologický přístup k chápání zločinu - „lidská/sociální ekologie“
 - vztah lidí a prostředí (města) - prostorová distribuce zločinu

CHICAGSKÁ ŠKOLA

- hlavní postavy:
- Frederick Thrasher (The Gang: A Study of 1313 Gangs in Chicago)
- W. F. Whyte (Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum, 1943);
- Robert Park, Ernest Burgess, Clifford Shaw a Henry McKay
- jejich výsledky kolektivně tvoří teorii sociální dezorganizace

TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- **ROBERT PARK** (1925): *The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*
- město - nejen fyzická, ale i morální organizace (vzájemný vliv), produkt lidské povahy, přirozené prostředí civilizovaného člověka
- město jako ekologický systém - vzájemně závislé vztahy (vytvářené při adaptaci), vývoj dle ‚přirozených‘ sociálních procesů
- lidská ekologie (*human ecology*) - časo-prostorové vztahy lidí ovlivněné silami prostředí (produktem soutěže a výběru)
- sousedství - určitá kontinuita hist. procesů; prostředí tvořené zkušenostmi a vzpomínkami předchozích obyvatelů

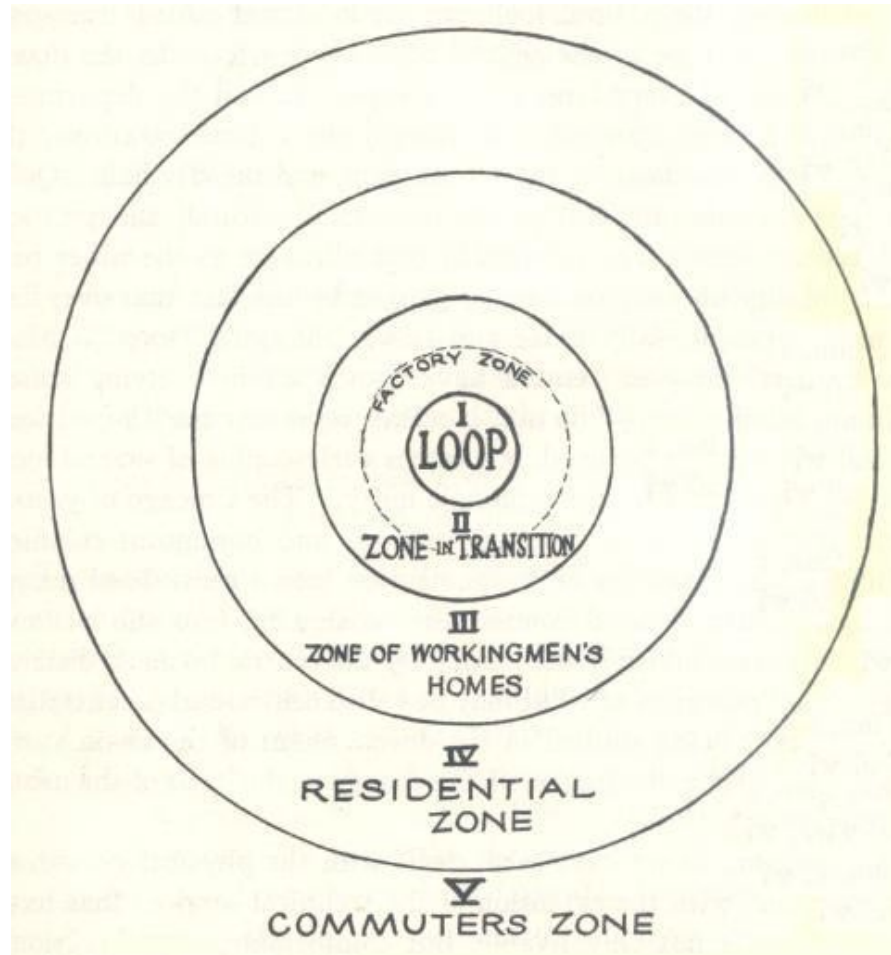
TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- sousedství (*neighborhood*) - úpadek jeho vlivu (rozvoj dopravy a komunikace, dělba práce)
- organizace - společné zájmy (x osobní vazby, spolky, kultura...)
- úpadek lokálních vazeb a oslabení omezení a zábrán primární skupiny vlivem městského prostředí (individualizace) → nárůst neřestí a zločinu
- kontrola založená na mravech (spontánní) → právo
- zároveň rozšíření záběru formální kontroly (politická role kriminalizace; role veřejného mínění x mravy)

TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- **E. BURGESS** (1925)
- růst města - s tím spojené změny (sociální problémy)
- pro růst příznačná mobilita - tendence demoralizovat osobu
- model města - soustředné kruhy - 5 zón
- tzv. území v přechodu (*area in transition*)
- dizorganizace jako reorganizace - není tedy patologická

TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE



TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- **SHAW A MCKAY** (1942): *Juvenile Delinquency in Urban Areas*
- testují Burgessův model - rozložení kriminality mladistvých ve městě
- povaha sousedství (*neighborhood*) spíše než jednotlivce ovlivňuje zločin
- vztah zločinu k zóně v přechodu a ke složení obyvatelstva (míra chudoby, mobilita, rasová heterogenita)
- absence normativních kontrol ze strany rodiny a komunity → sociální dezorganizace → zločin (vliv na teorii sociální kontroly)
- „chudší“ oblasti - diverzita norem chování (subkultura sousedství)
- možné (ilegálnímu) chování se naučit od dospělých zločinců

TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- Chicagská škola a zločin - 2 zásadní hypotézy
 - (1) současný výskyt zločinu a sociálních problémů (chudoba, nezaměstnanost...)
 - (2) přetrvávání oblastí s vysokou mírou zločinnosti (nezávisle na konkrétním obyvatelstvu, konkrétní rasové/etnické skupině)
- dimenze organizace -
komunity sociálně organizované (solidarita, soudržnost) x
dezorganizované
- vztah zločin-sociální dez/organizace určován neformální soc.
kontrolou
- exogenní vlastnosti sousedství → soc. vazby → neformální soc.
kontrola →
zločin (Sampson 1987)
- ekol. faktory (chudoba, mobilita, heterogenita) - jen nepřímý vliv

KRITIKA TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- odlišné i protirečící si ideje
- nejasné pojetí „kriminálního (delikventního) území“ i sousedství
- tautologie (vztah zločinu a sociální dezorganizace)
- nejasná konceptualizace neform. soc. kontroly a soc. vazeb
- ekologický model ignoruje třídní konflikt a nerovné rozložení moci
- ignoruje organizovaný zločin a zločiny mocných
- determinismus
- oficiální statistiky

DOPAD TEORIE SOCIÁLNÍ DEZORGANIZACE

- vliv na teorii sociálních kontrol a subkulturní přístupy
- etnografický výzkum (hloubkové rozhovory), zúčastněné pozorování
- Oscar Newman (1972) - „defensible space“ (hájitelný prostor)
- hypotéza rozbitého okna (*broken window hypothesis*)
- James Wilson a George Kelling (1982) - „zločin plodí zločin“, spirála zločinu a výtržností
- nemožnost postihnout pravé příčiny zločinu
- pravicový (kriminologický) realismus - „community policing“ a politika nulové tolerance (asociální jevy na ulici)

POUŽITÁ LITERATURA

- Burgess, Ernest. 1925. „The Growth of the City. An Introduction to a Research Project“. In: Park, Robert E. – Burgess, Ernest W. *The City*. Chicago: The University of Chicago Press, pp. 47-62.
- Burke, Roger Hopkins. 2009. *An Introduction to Criminological Theory*. Willan Publishing.
- Cambridge, Mark. 2014. *SSLC502 Classical Criminology - Chicago School*, přednáška (<https://www.youtube.com/watch?v=bRozEDlg70o>).
- Carrabine, Eamonn et al. 2009. *Criminology: A sociological introduction*. New York: Routledge,.
- Durkheim, Émile. 1969. *Pravidla sociologické metody*. Praha: Vysoká škola politická ÚV KSČ, pp. 75-104.
- Hayward, Keith and Morrison, Wayne. 2009. „Theoretical criminology: a starting point“, In: Hale, Chris et al. 2009. *Criminology*. New York: Oxford University Press. pp. 73-102.
- Kubrin, Charis E. 2011. „Social Disorganisation Theory: Then, Now, and in the Future“. In: Krohn, Marvin D. et al. *Handbook on Crime and Deviance*. Heidelberg: Springer, pp. 225-236.

POUŽITÁ LITERATURA II

- Marsh, Ian (Ed.). *Crime and criminal justice*. Abingdon, Oxon, New York: Routledge.
- Merton, Robert K. 2000. Studie ze sociologické teorie. Praha: Sociologické nakladatelství, pp. 133-177.
- Park, Robert E. 1925. „The City. Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment“. In: Park, Robert E. – Burgess, Ernest W. *The City*. Chicago: The University of Chicago Press, pp. 1-46.
- Park, Robert E. 1925. „Community Organization and Juvenile Delinquency“. In: Park, Robert E. – Burgess, Ernest W. *The City*. Chicago: The University of Chicago Press, pp. 99-111.
- Taylor, Ian et al. 2003 (1973). *The new criminology: for a social theory of deviance*. London and New York: Routledge, pp. 110-130.
- Tierney, John. 2006. *Criminology. Theory and Context*. Harlow: Longman.